

บทความวิจัย

EFFECTS OF USED "TAKUAPA OLD TOWN MODEL"
ON CULTURAL TOURISM MANAGEMENT BY COMMUNITY

ผลของการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล”
ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

SAKAWRAT BOONWANNO (สกวรัตน์ บุญวรรณ)

KASETCHAI LAEHEEM (เกษตรชัย และหิม)**

BANTHITA HUNT (บันทิตา ฮันท์)***

วันที่รับบทความ 21 กรกฎาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ 16 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ 19 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ผลของการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล” ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน อาศัยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหลัก รวมทั้งแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเสริมร่วมด้วย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดใหญ่และชุมชนเสนานุสรณ์จำนวน 32 คน พร้อมกับแบบประเมินการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งก่อนและหลังปฏิบัติการ ควบคู่กับ

* Ph.D. Student, Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University
นักศึกษาลัทธิปริญญาตรีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, E-mail: Sakawteoy@hotmail.com

** Associate Professor Dr, Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University
รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,

E-mail: Kasetchai.la@psu.ac.th

*** Dr., Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University,
อาจารย์ ดร., สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, E-mail:
Banthita.l@psu.ac.th

การประชุมกลุ่มแบบสร้างสรรค์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมอาร์เพื่อหาค่าเฉลี่ย และค่าการทดสอบที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลังการปฏิบัติการทั้ง 4 ด้านสูงกว่าก่อนปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีทิศทางที่ดีขึ้นคือ 1) การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมและดีขึ้นในเรื่องการจัดระเบียบระบบคมนาคม ความปลอดภัยและความเรียบร้อย 2) ยกระดับโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม 3) พัฒนา Land Mark และจุด Check in ที่น่าสนใจมีการถ่ายทอดเรื่องราวสถานที่ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นผ่านเรื่องเล่า และ 4) มีแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์สถานที่ ได้รู้จักตะกั่วป่าในมุมมองใหม่มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล, การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This research article discusses the effect of using “Takuapa Old Town Model” towards the management of cultural tourism by the community using the concept of cultural tourism and community based on tourism. including the concept of supplementary cultural capital as well Use a qualitative research methodology. The study target group, namely the Tourism Management Committee of Talat Yai Community and Senanuchrangsan Community, consisted of 32 people, using the Cultural Tourism Management Assessment Form before and after the operation. coupled with creative group meetings In-depth interview, observation, quantitative data analysis using R program to find the mean. and independent test values and analyzing qualitative data with content analysis. The results showed that The results of cultural tourism management evaluation after the operation in all 4 aspects were significantly higher than before the operation. The direction of cultural tourism management has been improved, namely 1) appropriate and better management of the area in terms of the transportation system arrangement. Safety and tidiness 2) Upgrading tourism programs that are appropriate and in line with the needs of each group of tourists 3) Develop Land Mark and interesting check-in points that convey stories of places that once prospered in the past for tourists to see through stories and 4) there are cultural learning resources that enhance knowledge and understanding of the history of the place get to know Takua Pa in a new perspective.

Keywords: Takuapa Old Town Model, Cultural Tourism Management, Community Based Tourism Management

บทนำ

ยุทธศาสตร์ของอาเซียนที่สนับสนุนการท่องเที่ยวและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งทิศทางการท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559-2568 ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ 1 ในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบปลายทางเดียวในการยกระดับสินค้าทางวัฒนธรรม รวมทั้งทิศทางการยุทธศาสตร์ 2 เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับของชุมชนภาครัฐ และภาคเอกชนในห่วงโซ่มูลค่าในการท่องเที่ยวมีการพัฒนาการท่องเที่ยวของอาเซียนอย่างยั่งยืนและเท่าเทียมด้านสิ่งแวดล้อม พัฒนามาตรการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางทรัพยากร ดังนั้น การขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมที่เด่นชัดในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบนรากฐานการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงอย่างมาก

กรณีในการศึกษาภาคสนามที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสืบเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของแร่ดีบุกตั้งแต่อดีต มีการติดต่อค้าขายส่งออกสินค้าความเป็นเมืองท่าส่งผลให้มีการนำความเจริญเข้ามาในพื้นที่นับตั้งแต่ยุคการทำเหมือง ทั้งอาคารสถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร ความหลากหลายของกลุ่มคน ศาสนา เป็นต้น แม้ว่ากิจกรรมเหมืองแร่จะสิ้นสุดลงด้วยพิษทางเศรษฐกิจ ตะกั่วปากันนับว่ามีทุนที่ดีในการต่อยอดยกระดับทางการท่องเที่ยว และสามารถนำมาจัดการพื้นที่เนื่องจากมีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ นับเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่โดดเด่นทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการอนุรักษ์หรือการถ่วงมรดกทางวัฒนธรรม ส่งผลให้การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่และนับเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากที่การจัดการชุมชนและการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตามทัศนะของ Ife (1996) ซึ่งให้เห็นถึงนิยามของความสัมพันธ์ในการสร้างความกระตือรือร้นนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างพื้นฐานของความยุติธรรมทางด้านสังคมและต้องมีการเคารพซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการสำรวจสภาพของพื้นที่ ปัญหาศักยภาพของชุมชน ทุนทางประวัติศาสตร์ในหลากหลายมิติทั้งทางกายภาพ ทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น การกำหนดกรอบผ่านการประชุมอย่างสร้างสรรค์เพื่อได้กรอบของการพัฒนา อาศัยความร่วมมือกระบวนการสร้างสรรค์ (Co-creation) เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนเพื่อหันมามองอดีตสู่การกำหนดอนาคต จนได้ข้อสรุปในการจัดหาแนวทางที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว และข้อเสนอของชุมชนพัฒนาเป็นรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเพื่อนำไปปรับใช้ได้อย่างครบวงจร มีการกำหนดและทำความเข้าใจดังที่ สกาวรัตน์ บุญวรรณ (2563) เสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวจะต้องมีความพร้อม ศักยภาพรวมถึงการจัดเวที และต้องทำความเข้าใจถึงการมองแบบองค์รวม (Holistic) รวมด้วย ภายใต้อำนาจของ

การรับผิดชอบร่วมกันทั้งการจัดการ วางแผน ติดตามผลและประเมินผลในการดำเนินงานและนำมาสรุปบทเรียนฟื้นฟูอนุรักษ์และการปกป้องทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งบทความชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานหลักการของชุมชนเอง และการจัดการที่เป็นระบบเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืนทั้งในส่วนของการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสม การจัดการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ครอบคลุมและอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงร่วมด้วย Stettner (1993) เห็นว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจอีกทั้งสังคมในปัจจุบัน รวมถึงกลุ่มของนักท่องเที่ยวจะมีส่วนกำหนดบทบาทความพร้อมและเสริมสร้างความเข้มแข็งร่วมกับชุมชน

ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาผลการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล” ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน เพื่อศึกษาว่าหลังการปฏิบัติการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล” สามารถทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตะกั่วป่าดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าจากการพัฒนาและปรับใช้แนวทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่ามีแนวโน้มขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่ดี ขยายไปสู่การจัดตั้งกลุ่มชุมชนทางการท่องเที่ยว อีกทั้งได้รับการพัฒนาต่อยอดจากการศึกษาให้ได้นำไปปรับใช้ในอนาคต พบว่าชุมชนสามารถที่จัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองมีเครื่องมือให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาให้ได้เรียนรู้วิถีท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวและอาศัยการอยู่ในพื้นที่มากยิ่งขึ้นจนไปสู่การยืดระยะเวลาในการพำนักอันนำมาสู่การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นในทิศทางที่ดีขึ้นรองรับกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล” ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน และมีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่บริเวณเทศบาลเมืองตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยคัดเลือกชุมชนในการปฏิบัติการวิจัยจำนวน 2 ชุมชน คือ ชุมชนตลาดใหญ่ และชุมชนเสนานุชรังสรรค์ เนื่องจากพื้นที่ข้างต้นมีสภาพทางมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งสถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในการรวมกลุ่มทางการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

2. ขอบเขตของเนื้อหาบทความวิจัย เนื้อหาในงานศึกษาเป็นผลจากวิทยานิพนธ์ในระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา” ผลของแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการทำกิจกรรม กระบวนการโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) 3 กิจกรรม 5 แนวทาง ผ่านแนวคิด “แลเมืองเก่า เทียวเมืองเก่า พักเมืองเก่า” ในรูปแบบของการจัดทำแผนที่ แผ่นพับ โปรแกรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของเส้นทาง

พิพิธภัณฑที่มีชีวิต และการออกแบบที่พักในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวจากคนในชุมชนโดยใช้ฐานทางทรัพยากรของตนเองในการยกระดับการพัฒนา ใช้แบบสอบถามทำการประเมินผลระหว่างปฏิบัติการวิจัยและหลังปฏิบัติการวิจัยร่วมกับชุมชน และนำเสนอในรูปแบบของโมเดลในการจัดการเมืองเก่าผ่านการท่องเที่ยว

วิธีการดำเนินงานวิจัย

บทความชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ศึกษาผลของปฏิบัติการจัดหาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กำหนดทั้งหมดจำนวน 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มเยาวชน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured In-depth Interview) ประเด็นคำถามที่สร้างขึ้นต่อยอดจากการทดลอง จำนวน 32 ท่าน มีเกณฑ์ (Criteria) ในการคัดเลือกโดยคำนึงถึงกลุ่มที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับย่านเป็นประจำ (Time-space Routine) ซึ่งจะรู้สึกผูกพัน มีส่วนร่วมทั้งการทำกิจกรรม และการดำรงอยู่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เรื่องของแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งมีการทดสอบเครื่องมือกับพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียง ทดสอบก่อนและหลังกับกลุ่มจัดการท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต (Observation) การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลกับกลุ่มจัดการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลเบื้องต้นมาวางแผนจัดโปรแกรมกับกลุ่มเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เพื่อให้ครอบคลุมตามเกณฑ์ของแบบประเมินที่ได้จัดทำขึ้นครอบคลุมการบริหารพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าทั้ง 4 กลุ่ม ดังนี้ การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม การจัดการประชาสัมพันธ์ / ช่องทางการรับรู้ทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า และการจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า

การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการทำการปฏิบัติการท่องเที่ยวในลำดับต่อไปโดยกำหนดโปรแกรมทางการท่องเที่ยวพร้อมกับการจัดการท่องเที่ยวผ่านกลุ่มคณะกรรมการชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าสถิติโดยใช้ R Program จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาข้อมูลที่เหมาะสม

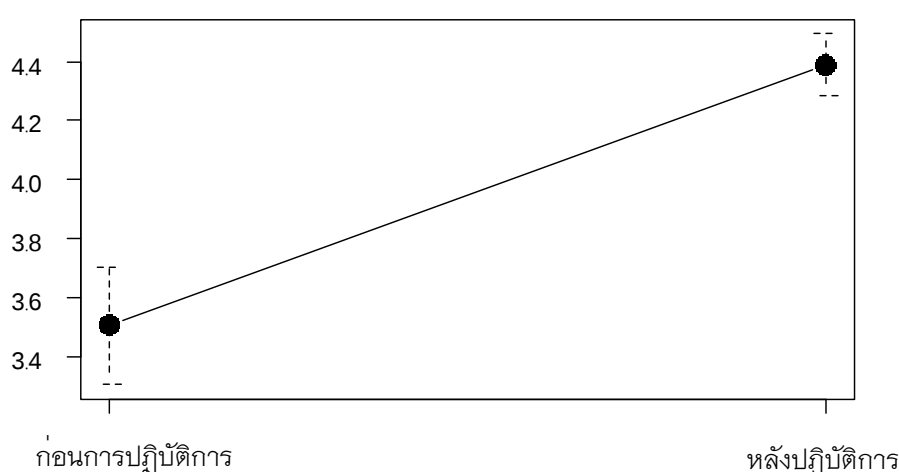
ผลการศึกษา

ผลจากการทดลองปฏิบัติการใช้ “ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าโมเดล” ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ด้วยเป็นการทดสอบผลของแนวทางและครอบคลุมตามแผนการใช้แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่า รวมถึง การจัดการพื้นที่ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรม และแหล่งเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสูงกว่าก่อนปฏิบัติการซึ่งผลการวิจัยดังตารางที่ 1-4 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมก่อนและหลังการปฏิบัติการวิจัย

การปฏิบัติการ	Mean	S.D.	t-test	p-value
ก่อนปฏิบัติการ	3.48	0.551	6.301***	0.000
หลังปฏิบัติการ	4.39	0.517		

การเปรียบเทียบการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม

$P < 0.001$

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีผลการประเมินการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวหลังการปฏิบัติการวิจัยสูงกว่าก่อนปฏิบัติการวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมี

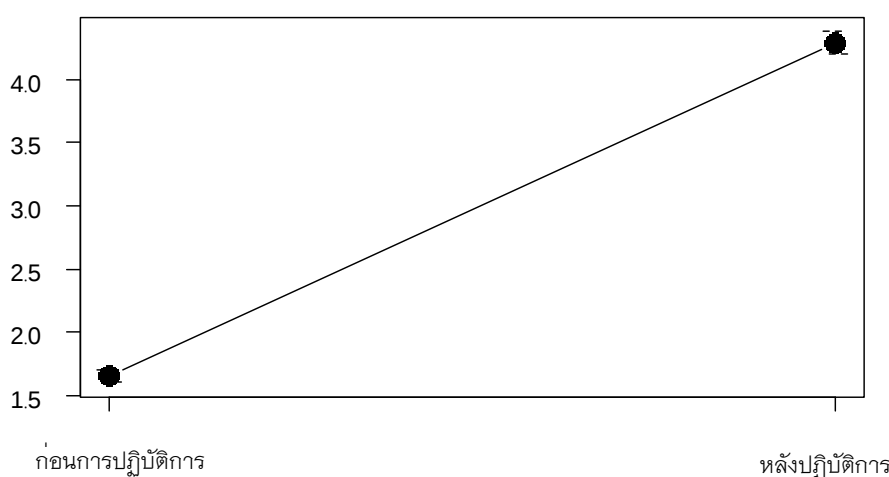

ความต่างของค่าเฉลี่ยก่อนปฏิบัติการ 3.48 และหลังปฏิบัติการเท่ากับ 4.39 แสดงให้เห็นว่าหลังจากที่ได้นำแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มคณะกรรมการชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มมีทิศทางที่ดีขึ้นและเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผลสะท้อนของกลุ่มพบว่า การจัดการพื้นที่เมื่อมีการรับกับนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1)การจัดการ 2)การบริการ และ 3)กิจกรรม ซึ่งอยู่ภายใต้การวางแผน การปรึกษาร่วมกัน การจัดการเรื่องระบบคมนาคมขนส่งของการท่องเที่ยว ที่จอดรถ รถชุมชนในการนำเที่ยว จุดเส้นทางของการท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย รวมทั้งเส้นทาง การท่องเที่ยวที่มีความสะดวก การจัดระเบียบการดูแลความสะอาดเรียบร้อย และระบบการจัดการทรัพยากรบุคคลที่มีการรวมกลุ่ม การปฏิบัติและพัฒนาในอนาคตในการจัดการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการจัดการประชาสัมพันธ์/การรับรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติการวิจัย

การปฏิบัติการ	Mean	S.D.	t-test	p-value
ก่อนปฏิบัติการ	3.26	0.437	5.891***	0.000
หลังปฏิบัติการ	4.29	0.646		

การเปรียบเทียบการจัดการประชาสัมพันธ์/ช่องทางการรับรู้

$P < 0.001$

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินการประชาสัมพันธ์ และการรับรู้ทางการท่องเที่ยวสูงกว่าปฏิบัติการมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความต่างของก่อนปฏิบัติการวิจัยที่ 3.26 และหลังการปฏิบัติการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นในระดับที่ 4.29 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลังจากพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มเพื่อยกระดับโปรแกรม การประชาสัมพันธ์

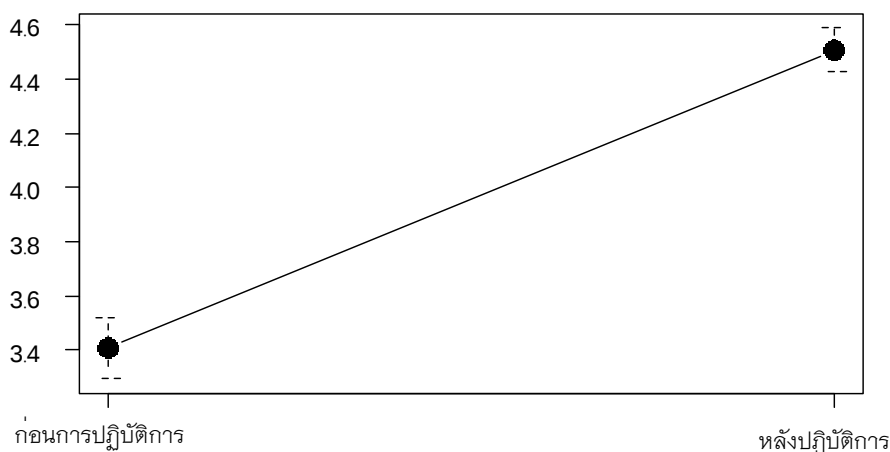

เครื่องมือที่สนับสนุนการท่องเที่ยวพัฒนาและมีเพิ่มขึ้นเพื่อแจกจ่ายกับนักท่องเที่ยวให้ได้รับรู้ จากการสะท้อนผลพบว่า เอกสารข้อมูลในการประชาสัมพันธ์การจัดทำแผนที่ชุมชนและแผนพับ รวมทั้งการกระจายประชาสัมพันธ์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้นำในการให้ความรู้ที่เป็นกระบอกสื่อทางการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาป้ายสื่อความหมายหลังจากผลของการปฏิบัติการวิจัยนั้น เป็นไปในทิศทางที่ดี ทั้งในส่วนของการเอกสารทางการท่องเที่ยวเหมาะกับผู้นำที่เป็นปราชญ์เรียนรู้ชุมชน การนำเสนอเปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญในอดีต และปัจจุบันของประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เห็นภาพชัดเจน การอธิบาย บริการ ความรู้ มีรายละเอียดที่ดี ได้เรียนรู้รับข้อมูลข่าวสารจากการท่องเที่ยวแจกให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการนำเครื่องมือที่นำมาใช้กับโปรแกรมการท่องเที่ยว การยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการส่งผลให้มีการสร้างโอกาสทางการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติการวิจัย

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวก่อนและหลังการปฏิบัติการวิจัย

การปฏิบัติการ	Mean	S.D.	t-test	p-value
ก่อนปฏิบัติการ	3.53	0.404	6.414***	0.000
หลังปฏิบัติการ	4.51	0.687		

การเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

$P < 0.001$

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนร่วมและพัฒนากิจการจัดการท่องเที่ยวในระดับดีขึ้น จากการปฏิบัติการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ผลการประเมินมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยก่อนปฏิบัติการวิจัยเท่ากับ 3.53 และหลังปฏิบัติการวิจัยในการใช้

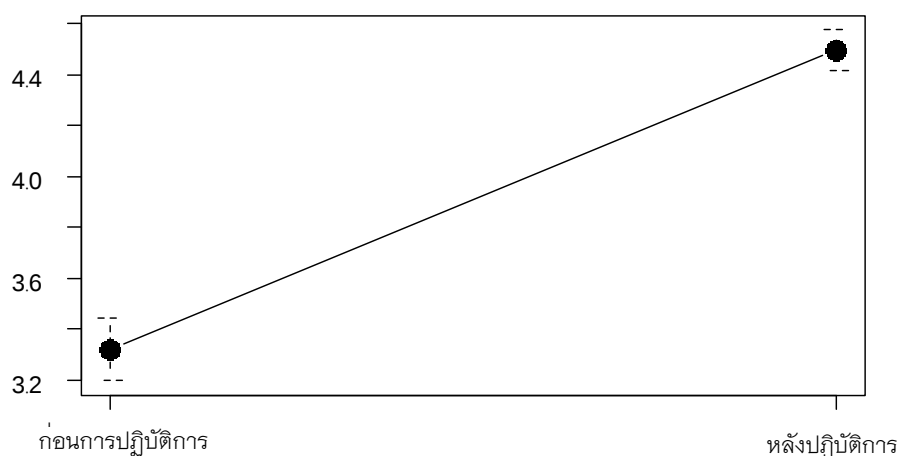

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่ากับ 4.51 พบว่ามีระดับของการยกระดับการจัดกิจกรรมในทิศทางที่ดีขึ้นมาก จากการนำแผนไปปรับการหารือร่วมกันของชุมชน สามารถพัฒนาต่อยอดกิจกรรมได้ ช่วยเพิ่มแรงดึงดูดให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น การถ่ายทอดเรื่องราวสถานที่ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตให้นักท่องเที่ยวผ่านเรื่องเล่า และการให้ความสำคัญเรื่องการทำเหมืองแร่ที่เคยรุ่งเรืองจากอดีตยังคงเป็นภาพจำอย่างชัดเจน พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นมีแนวโน้มทางวัฒนธรรม เห็นการดำรงอยู่ของชุมชนที่ดี จุดดึงดูดของการท่องเที่ยวคืออาหารการกิน ระบบการจัดการที่ดีของชุมชน ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในครั้งถัดไป ส่วนประเด็นเรื่องของคนจีนในพื้นที่นั้นว่าเป็นการเห็นวิถีชีวิตที่ดีในการพัฒนาต่อยอดและสร้างกิจกรรมด้านประเพณีและเทศกาลได้คือ เทศกาลกินผัก การพัฒนากิจกรรมที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับความเชื่อ รวมทั้งศาสนาพุทธ อาทิ งานท่องเที่ยวที่สนับสนุนและเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของวัด การมีกลุ่มการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดสนใจในพื้นที่ที่ดีนั้นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ในการจัดการเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการเต็มรูปแบบให้ท้องถิ่นมีรายได้เสริม รวมทั้งมีรากเหง้าที่มีร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏชัดเจน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิบัติการวิจัย

การปฏิบัติการ	Mean	S.D.	t-test	p-value
ก่อนปฏิบัติการ	3.33	0.736	6.500***	0.000
หลังปฏิบัติการ	4.50	0.394		

การเปรียบเทียบการจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม

$P < 0.001$

จากตารางที่ 4 พบว่าการจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงานั้นมีผลการประเมินหลังการปฏิบัติการวิจัยสูงกว่าก่อนการปฏิบัติการ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .001 โดยที่มีความต่างของค่าเฉลี่ยก่อนปฏิบัติการเท่ากับ 3.33 และหลังการจัดกิจกรรมนำแนวทางมาใช้เท่ากับ 4.50 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชุมชนจัดการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมโดยมีทิศทางปรับใช้ที่ดีขึ้น มุมมองผลสะท้อนของนักท่องเที่ยวพบว่าการจัดการท่องเที่ยวเสมือนการจัดการท่องเที่ยวในบรรยากาศย้อนยุคเชิงโหยหาอดีต นับว่าในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่ามีความเป็นเมืองของพหุวัฒนธรรม มีการผสมผสานทั้งเชื้อสายจีนและไทยด้วยความงดงามทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ ยุคของปัจจุบันแฝงไปด้วยความรู้สึกในการท่องเที่ยวเมืองเก่าทั้งแหล่งการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนตะกั่วป่า ว่าด้วยเรื่องของอาหาร ขนมพื้นถิ่น อาคาร สถาปัตยกรรมโบราณ อีกทั้งร่องรอยของความเจริญรุ่งเรืองในพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นชัดเจน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาได้รับความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นย่านเก่าที่สำคัญทางภาคใต้ อีกเมืองหนึ่งที่เฟื่องฟูทั้งฐานทรัพยากรแร่ดีบุกในอดีตสู่ความงดงามในปัจจุบัน ความพึงพอใจที่ได้มาท่องเที่ยวทำให้คนได้รู้จักตะกั่วป่าในมุมมองใหม่มากยิ่งขึ้น ความเป็นมาของพื้นที่ซึ่งบางสถานที่ไม่เคยพบเห็นในชุมชน อาทิ วัดเสนานุสรณ์ วัดคูหาภิรมย์ โรงเรียนเต้าหมิง วัดพระธาตุคีรีเขต จวนเจ้าเมือง เป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาผลของการปฏิบัติการวิจัยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงานั้นนับเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาทางเลือกโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ โดยอาศัยกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มาเป็นกรอบในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คำนึงถึงการเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ การแสดงออก เคารพซึ่งกันและกันในการแสดงข้อถกเถียงที่เป็นการแก้ไขการพัฒนาเป็นระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในเกณฑ์ดีมากเมื่อมีการเปรียบเทียบจากก่อนและหลังของการทำปฏิบัติการวิจัย ซึ่ง McNiff (1988) ซึ่งให้เหตุผลว่ากุญแจที่สำคัญของ PAR นั้นต้องอาศัยวิถีกระบวนการมากกว่าการวิจัย ต้องมีการเปลี่ยนแปลงร่วมกันในทางบวกเท่าเทียม บนพื้นฐานของการประชุมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนตรงกรอบคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกรอบคิดของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นทักษะ มุมมองความเป็นท้องถิ่น การเปิดให้ชุมชนกำหนดบทบาท หน้าที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยกรอบมุมมองเป็นสิ่งที่สะท้อนทางวัฒนธรรมโดยอยู่ภายใต้พื้นฐานการไม่สูญเสียอัตลักษณ์ ดังที่ธัญมิ อติเวทิน (2560) เสนอว่า ต้องมีการเปิดโอกาสและทุกข้อคิดเห็นต้องเป็นการแสดงเอกลักษณ์เพื่อช่วยกันทำความเข้าใจนำไปสู่การกำหนดความหมายเป็นการสื่อวัฒนธรรม (Cultural Interpretation) ในกรณีศึกษาออกมาพัฒนาเป็นระบบของการดูแลฐานทางทรัพยากรและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันเป็นจุดที่ Pieterse (1988) ซึ่งว่าจุดเน้นสำคัญนั้นเป็นการพัฒนาทางเลือกแตกต่างจากการพัฒนากระแสตามกระแสหลักที่มุ่งเน้นการจัดระเบียบโลกระดับ

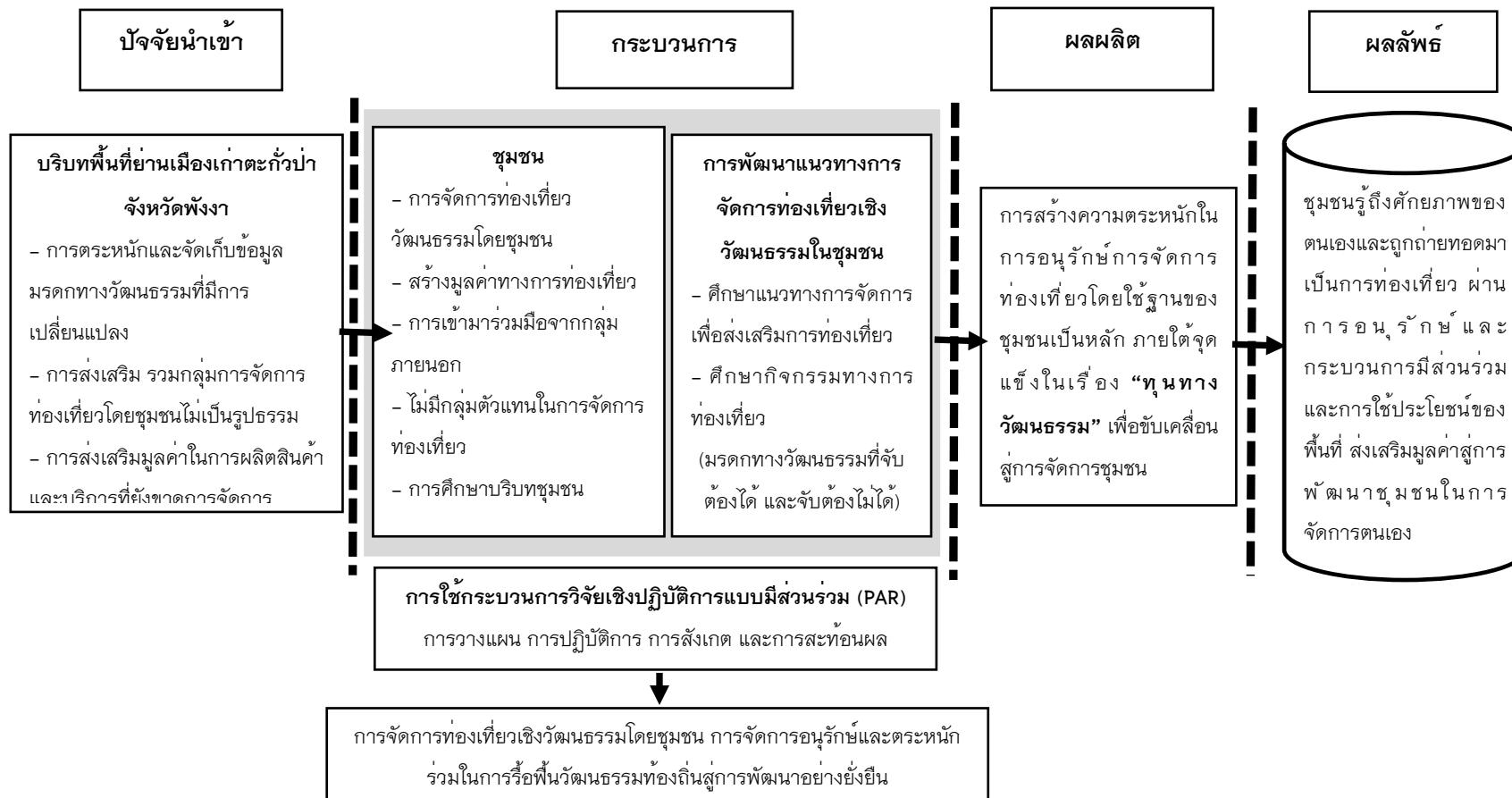
มหัพภาคและมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และยังเป็นการพัฒนาทางเลือกเป็นการพัฒนาจากข้างล่าง (Development from below) ให้ความสำคัญกับผู้กระทำหรือศักยภาพของมนุษย์ (Agency) ในการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (People-centered orientation) ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงความสัมพันธ์เป็นการใช้ฐานทางทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่ง McManamon (2016) ในการพิจารณาถึงความคาดหวังในเชิงพื้นที่และการกระจายฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรม การทำซ้ำและอำนาจในการตัดสินใจของภาคประชาชนในการพัฒนาเป็นโปรแกรมแนวทางที่ได้นำไปใช้ อาศัยพลังของชุมชนในการขับเคลื่อนร่วมด้วย ตามทัศนะของ Musavengane (2019) ก็ชี้ให้เห็นว่า แม้กระบวนการมีส่วนร่วมจะมีความสำคัญนั้นต้องมีการคำนึงผลได้ส่วนเสียทั้งเชิงลบและเชิงบวกและต้องสนใจประเด็นชุมชนอื่น ๆ ร่วมด้วย

ดังนั้นการพิจารณาองค์ประกอบพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผลของตะกั่วป่าโมเดลนั้นได้มีการปรับประยุกต์ใช้ที่อาศัยการพยายามในการวางแผนและการทำความเข้าใจกระบวนการร่วมด้วยความรู้และมโนทัศน์ของกลุ่มในการพัฒนา นับเป็นเครื่องมือที่เป็นแผนสามารถพัฒนาในการต่อยอดได้ ซึ่งความต้องการและคุณค่าของชุมชนเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานร่วมด้วย Newell and Picketts (2020) เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างแท้จริง ทั้งนี้ผลของการปฏิบัติการวิจัยทั้งก่อนและหลังนั้นจะนำไปสู่การอนุรักษ์ทางการท่องเที่ยวเพิ่มระดับการมีจิตสำนึก ในการยกระดับหน่วยเล็กคือกลุ่มเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็นในการขยายเพื่อบริหารร่วมกันในชุมชนซึ่งบุพชาติ ดวงดี (2560) เน้นย้ำถึงการเห็นถึงคุณค่าและการรู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญเพื่อต่อยอดไปยังกิจกรรมต่อไปได้อีกของชุมชนภายใต้พื้นฐานการอนุรักษ์

ผลของของงานศึกษาชิ้นนี้สามารถนำมาพิจารณาในส่วนของการปรับปรุงแผนงาน ทั้งการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเป็นแผนกลยุทธ์ นำมาปรับใช้ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนและสามารถพัฒนาต่อยอดกลุ่มในการยกระดับการจัดตั้งทางการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมในการแบ่งอำนาจ หน้าที่ ภาระงานและส่งเสริมกระบวนการให้ความรู้ อบรม การจัดการให้กับชุมชนแบบบูรณาการรวมทั้งการจัดสรรงบประมาณอย่างตรงจุด นอกจากนี้ยังสามารถรองรับขีดความสามารถทางการท่องเที่ยวในชุมชนจากการปฏิบัติการวิจัย สามารถนำมาเป็นฐานในการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และระบบความเหมาะสมทางการท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถยกระดับของกลุ่มในเรื่องสินค้าที่ระลึกทั้งในส่วนของการอาหารพื้นถิ่น ในการพัฒนาสินค้าและบริการ (Products and services) เป็นพื้นฐานของผลผลิตสินค้าของตะกั่วป่าอย่างชัดเจนและที่สำคัญสามารถเป็นแนวทางในการยกระดับให้ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีรวมทั้งมีสื่อนวัตกรรม (Smart city) การยกระดับเป็นเมืองน่าอยู่พัฒนาเป็นต้นแบบของการขับเคลื่อนเมืองเก่าที่ทันสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

แผนผังการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในรูปแบบ “TAKUAPA OLD TOWN MODEL

ผลการศึกษาโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นผลลัพธ์จากการศึกษาโดยใช้ชื่อว่า “Takuapa Old Town Model” นับเป็นองค์ประกอบจากการตกผลึกความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการแผนพัฒนาเมืองเก่าภายใต้ทุนทางวัฒนธรรมในการผลักดันทางการท่องเที่ยว เป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นร่วมด้วย และเป็นการท่องเที่ยวแบบที่เลี้ยงในการสนับสนุนนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาเครือข่ายทางความรู้ ภาควิชาเชื่อมโยง การพัฒนาแผนประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ องค์การจัดการ การยกระดับบุคลากรร่วมไปกับการสร้างการรื้อฟื้นอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมไปยังเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับการสร้างอัตลักษณ์ย่านให้สอดคล้องกับฐานคิดเรื่องประวัติศาสตร์ และการไม่ทำลายวิถีชีวิตของย่านเมืองเก่าเพื่อต่อยอดให้ชุมชนและผู้คนสามารถขับเคลื่อนอยู่ร่วมกัน ทั้งในมิติการอนุรักษ์ เมืองน่าอยู่ เมืองเก่าที่มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับกระแส เมืองของความเป็นพหุวัฒนธรรมและสามารถต่อยอดการพัฒนาจากแหล่งฐานของมรดกทางวัฒนธรรมได้ร่วมกับการยกระดับเศรษฐกิจกับการท่องเที่ยว สู่การพัฒนาชุมชนและกระตุ้นคุณภาพชีวิตของคนในย่านเก่าอย่างเหมาะสม ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมภายใต้การจัดการอนุรักษ์เมืองเก่าการพัฒนา นโยบายท้องถิ่นควบคู่กับการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนากลุ่มชุมชนย่านเมืองเก่าที่มีลักษณะทางกายภาพที่ใกล้เคียงนำไปใช้พัฒนาต่อยอด และการวิจัยครั้งต่อไปในการติดตามแผนการท่องเที่ยวในการดำเนินระยะสั้นและระยะยาวเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งการยกระดับเป็นยุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหน่วยระดับเล็กระดับอำเภอ สู่หน่วยระดับกลางจังหวัด และต่อยอดสู่หน่วยใหญ่ระดับประเทศในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับงบประมาณการสนับสนุนการวิจัยจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก หมายเลขโครงการ PHD/0180/2559 และผ่านการรับรองโครงการวิจัยโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รหัสโครงการ PSU IRB 2019 – PSU – St 003 รวมทั้งขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์อย่างยิ่ง

รายการอ้างอิง

- ธนภูมิ อติเวทิน. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ภายใต้บริบทของการพัฒนา. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(1), 2560, 33-56.
- บุพชาติ ดวงดี. รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 2560, 228-227.
- สกวรัตน์ บุญวรรณ. ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า ตะกั่วป่าผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 2563, 127-140.
- Ife, J. *Community Development: Creating Community Alternatives – Vision, Analysis And Practice*, Addison Wesley Longman, Melbourne, Australia, 1996.
- Lipe William D. *Value and meaning in cultural resources*. Great Britain, 1984.
- McManamon, et al. Using Values to Manage Archaeological Resources at a Landscape Scale. *Advances in Archaeological Practice* 4(2), 2016. 132-148.
- McNiff, J. *Action Research, Principles and Practice*. London: MacMillan Education, 1988.
- Musavengane, R. *Using the systemic-resilience thinking approach to enhance participatory collaborative management of natural resources in tribal communities*, 2019.
- Newell, R. and Picketts, I. Spaces, places, and possibilities: A participatory approach for developing and using integrated models for community planning. *City and Environment Interactions* 6, 2020, 100040.
- Pieterse, J. My Paradigm or Yours? Alternative Development, Post-Development, Reflexive Development. *Development and Change* 29, 1998, 343-373.
- Stettner, A. C. Commodity or community? *Sustainable development in Mountain Resorts, Tourism Recreation Research*, 18(1), 1993, 3-10.